

Transkription af symposium

d. 22 februar 2006

Det Jyske Kunstakademi

Produktion af handlingsrum

Hvad kan man *gøre*? Hvad skal der til, for at handlinger forekommer mulige – for at man overhovedet kan forestille sig dem? Kan kunsthistorien ses som et katalog over handlinger? Hvor og i hvilke sammenhænge kan de udføres? Kan man tænke på kunst som et sted, hvor sammenhænge for handlinger kan udforskes og afprøves? Hvad er et offentligt rum? Hvad er et imaginært rum? Hvordan hænger politik sammen med hvilke handlinger der forekommer mulige? Kan man danne nye rum? Eller bør man hellere tænke i omdefineringer og udvidelser af nogle allerede eksisterende rum? Hvad er en udstilling? Hvem har retten til at tale og handle i dette rum? Hvem opstiller reglerne? Hvordan forholder det sig med publikums inddragelse i et værk – hvem styrer hvad? Hvordan kan man repræsentere en handling eller en proces i udstillingssammenhæng? Er der forskel på at handle i det offentlige rum og i et institutionelt rum? Hvad er en kunstnerisk handling? Hvad er en abstrakt handling? Forsvinder et handlingsrum hvis det ikke benyttes og vedligeholdes, eller kan man forlade det og vende tilbage senere? Betyder (re-)præsentationen overhovedet noget, hvis man ser sin praksis som handling? Hvor mange mennesker skal der være involveret, før det betyder noget? Er der en idé i at organisere sig selv og skabe egne rum? Kan nervesystemet opfattes som et handlingsrum? Giver det mening at opretholde en skelnen mellem offentligt og privat? Hvad er forskellene og lighederne mellem repræsentation i en kunstnerisk og i en politisk forstand? Findes der mere eller mindre politiske kunstformer, eller ligefrem politisk og upolitisk kunst? Hvis et værk består af flere komponenter der kan sidestilles: koncept, "handling", slut-produkt – kan man så vende op og ned på rækkefølgen: slut-produkt, koncept, "handling"? Hvad er relationerne mellem disse?

et symposium med

Søren Andreasen

Lars Bang Larsen

Henrikke Nielsen

Katya Sander

Simon Sheikh

Sofie Thorsen

Jesper Rasmussen

Elin Wikström

organiseret af

Eva la Cour

Thomas Elsted

Ellinor Forsberg

Joaquin Zaragoza Galindo

Louise Harbo

Kari-Mette Josefsen

Misja Thirslund Krenchel

Dagmar Krøyer

Marie Melchiorson

Katya Sander

Produktion af handlingsrum

Oplæg af

Henrikke Nielsen	– side 25
Simon Sheikh	– side 30
Lars Bang Larsen	– side 39
Sofie Thorsen	– side 40
Elin Wikström	– side 58

Kolofon

Titel

*Produktion af handlingsrum
– Transkription af symposium
d. 22. februar 2006*

Copyright

Forfatterne, fotograferne, kunstnerne
og Det Jyske Kunstakademi 2007.

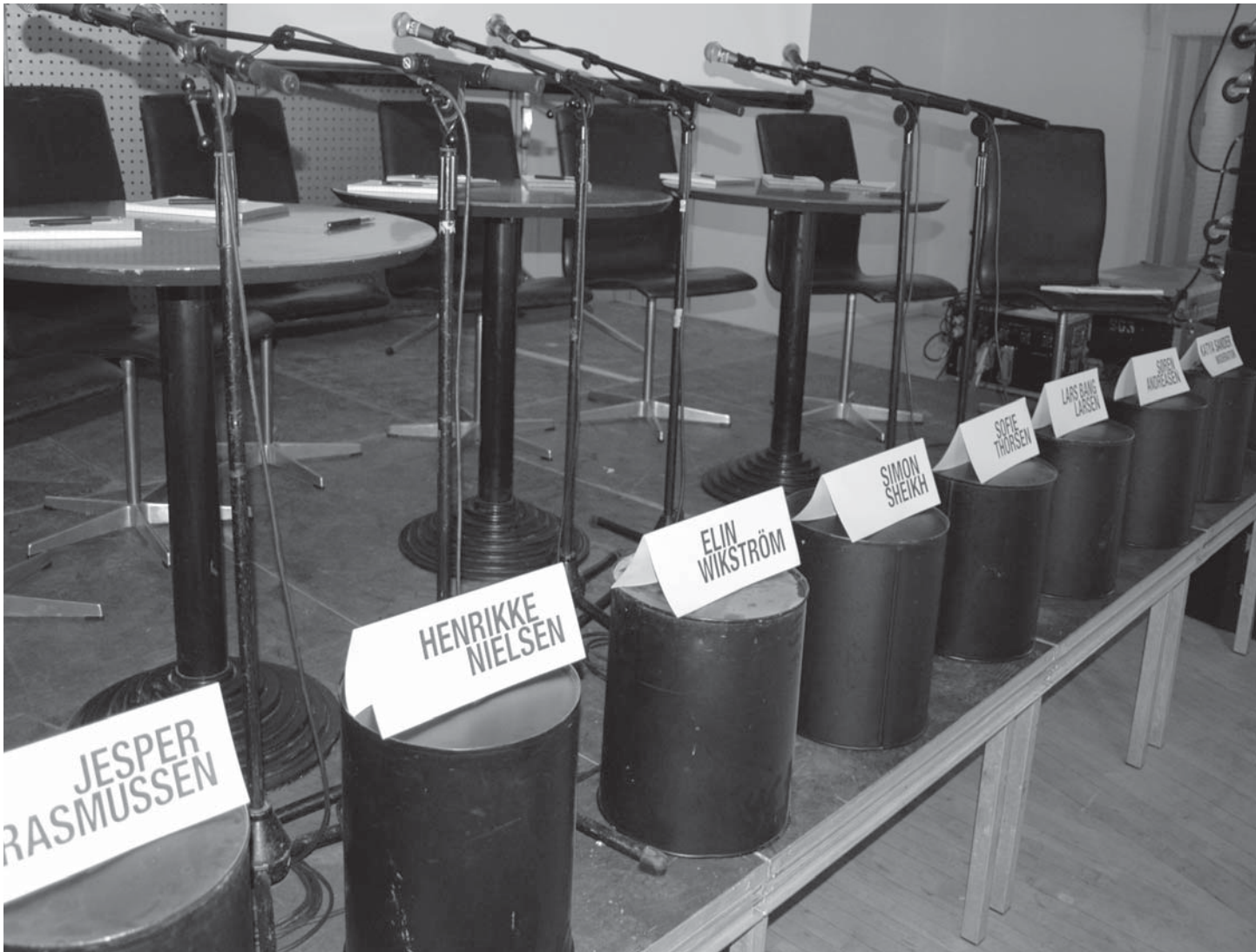
Fotografi hvor intet andet er angivet:
Thomas Elsted og arrangørgruppen.

Udgivet af Det Jyske Kunstakademi
Mejlgade 32-34, DK - 8000 Århus
Tlf: +45 86136919
djk@djk.dk
www.djk.nu

ISBN 87-991353-1-0

Publikation arrangeret,
redigeret og formateret af
Katya Sander & arrangør-gruppen i
samarbejde med paneldeltagere.

Trykt af Eks-skolens Trykkeri.

Produktion af handlingsrum

Jytte Høy:

Det Jyske Kunstakademi afholder et symposium under titlen "Produktion af handlingsrum" fordi dette også har været overskriften for akademiets sidste to semestres undervisning. Symposiumet er nu ikke tænkt som en afrunding af dette undervisningsforløb, da den praksisform og de spørgsmål, som titlen er opstået af, er aktuelle og påtrængende både før, nu og efter i dag. Snarere har vi gerne villet give de studerende og andre interesserede en chance for at samle op på spørgsmål, ideer og påstande, som allerede har været vendt i undervisningssituationen og – eller – give dem og jer lejlighed til at formulere helt nye spørgsmål, for at de kan blive set på og diskuteret i et udvidet forum bestående af mange kompetente personers særlige blikke ind i feltet.

Katya Sander (Moderator):

Udgangspunktet for noget af alt det, vi har snakket om og som er omdrejningspunktet for, at vi gerne ville arrangere dette symposium, er spørgsmålet om *handling*; hvad man kan *gøre* og *hvordan*? – Hvordan kan vi tale om *handling*? – Ud fra hvilke idéer og forudsætninger? Et godt eksempel på et sted, hvor der tales om handlinger, er inden for politik. Når man diskuterer politik, siger man ofte til sig selv "hvad kan vi *gøre*"? "Hvordan kan vi *ændre* noget?" Hvad kan man *gøre* eller *hvordan* skal vi agere for at ændre det hér eller det hér til noget andet. Hvilke konsekvenser kan den ene eller anden handling have; hvilke effekter? Inden for politik diskuteres handling oftest i forhold til et mål – hvor vil man gerne hen? Hvor skal handlingen ende, så at sige? Det er det der sker når politiske partier bliver bedt om at formulere deres mål, samt de handlinger, de mener leder derhen. Et partiprogram består klassisk af spørgsmålene "Hvorhen og hvordan?". Noget af dét, vi har snakket lidt om, er forhold mellem *handling* og *mål*. – Og hvad det betyder for den måde, man tænker politik på. Er det muligt at tænke på en handling uden først at have et mål for handlingen? – Altså uden at tænke målet før handlingen? At prøve at tænke på en handling uden et givent mål kan i første omgang virke lidt omsonst; som om handlingen er meningsløs, hvis

ikke man har et mål med den. Hvis ikke den allerede har en retning og et endemål, hvordan skal man så evaluere en handling? Er det det, der gør den meningsløs, at man ikke umiddelbart synes man kan evaluere den?

Det er noget af det, vi så har snakket om: Om det er muligt – i forbindelse med politik – at tale om handlinger og forestille sig andre måder at evaluere dem på, end ud fra et på forhånd givet mål som handlingens endeligt? – Og i stedet fokusere på selve handlingen? Er det muligt? Kan en handling være noget, sådan bare i sig selv, betragtet før et givent mål? Det er selvfølgelig svært at forestille sig. For hvis ikke man har et mål, hvad handler man så i forhold til? Hvad kan så være udgangspunktet, eller hvad kan være rammen for en handling? Og hvordan kan man evaluere den?

Vi har introduceret ordet ”handlingsrum” for at bruge det som en måde at snakke om, hvordan man kan lave rammer eller udgangspunkter (eller muligheder) for handlinger, uden at der nødvendigvis altid på forhånd er et præcist givent mål. Vi har altså prøvet at løsne ideen om *mål* – om handlingens *endelige mål*, så at sige – fra ideen om handling, og i stedet snarere fokusere på *udgangspunkter* for handlinger; *begyndelser* på handlinger. Det er det, vi forestiller os som *handlingsrum*: Steder og situationer hvor handlinger kan tage form, finde begyndelser og retninger. I den forstand kan handlingsrum være sociale, diskursive, fysiske, momentane, institutionaliserede, osv. Et handlingsrum som et sted, der muliggør en handling. Eller en sammenhæng der betyder, at noget pludselig forekommer muligt at gøre, som ellers ikke havde forekommet så indlysende. Det kan også være en sammenhæng der gør, at noget man gør i den her sammenhæng, kommer til at se anderledes ud og bliver synligt på en anden måde end vanligt. I den sammenhæng har vi snakket om, hvordan handlinger bliver synlige. Man kan forestille sig sammenhænge – eller handlingsrum – hvori handlinger kan foregå som temporære, midlertidige, som noget, der kun virker inden for begrænsede tidsrum. Eller man kan forestille sig mere permanente sammenhænge, og så kan man selvfølgelig sige: Hvad skal der til for at vedligeholde noget; nogle muligheder og åbninger? Hvilke andre handlinger skal til, for at dette rum – dette mulighedsrum – er til stede? En kunstinstitution, for eksempel, hvilke handlinger er det den gør mulige, og hvad skal der til for at muligheden for visse handlinger bliver ved med at bestå eller kan bestå på en særlig måde? Er det muligt? Er det interessant og vigtigt? – Og hvad betyder det for de handlinger, den institution muliggør?

Nu bliver det måske langsomt klart, at vi selvfølgelig også er interesserede i at tale om kunst som *handling*. Normalt taler man jo ofte om kunst som et *produkt* der kommer ud af et udført stykke *arbejde* (*kunstproduktion*, *kunstværk*). Vi er

”Handlinger i forhold til mål” – disse tanker er blandt andet inspireret af Walter Benjamin og Giorgio Agamben. Desuden har vi sammen – for at forberede os til symposiet her – udvalgt, læst og diskuteret følgende tekster i arrangørgruppen:

Efterskrift om kontrolsamfundet af Gilles Deleuze.

CUDI – Center for Urban Diskussion og Information af CUDI.

Et kapitel i bogen *Non-Places* af Marc Augé.

TAZ – Temporary Autonomous Zones af Hakim Bey.

Info-centre, London interview af Katya Sander.

Trojanske heste: Den aktivistiske kunst og magten af Lucy Lippard.

Kunstpraxis og politisk offentlighed af Renate Lorenz.

Counter-public Works: Re-mapping Public Space af Simon

Sheikh.

selvfølgelig klar over, at det kunsthistorisk set ikke er noget, man behøver, men ikke desto mindre, så er det tit slutproduktet, som er i fokus. Selv når det beskrives som "processuelt" eller "relationelt", kan det af og til føles som om disse ord eller kategorier skal legitimere noget, der ellers 'bare' var en handling (og lidt svær at holde styr på) til et 'rigtigt' produkt. – Eller med andre ord: At gøre en handling synlig på en måde, hvor den er afsluttet og færdig. For nu er den 'kunst'. Så når vi er interesserede i at tale om kunst som handling, skal det ikke forstås som noget der allerede er et produkt; et kunstværk. Det kan også bare være den handling, det er at udføre det ene eller det andet. At stå og male eller at gå ud og interviewe en masse mennesker eller samle noget skrammel hjem til værkstedet. At få øje på, slæbe, at stå og vente og gå hen til nogen, spørge nogen om noget, blive afvist, for så at gå hen til nogle andre. Disse handlinger er jo ikke nødvendigvis i sig selv kunst, bare fordi de er en del af en kunstners aktivitet. Handlinger behøver ikke at være slutprodukter. De kan også være begyndelser. Som vi – endnu – ikke ved så meget om hvor fører hen.

Derfor har vi nogle forslag, som vi har sendt ud til panelet. Nogle af vores forslag er: Måske kan man forstå et værk som en handling? – Ikke en handling der i sig selv kan pakkes og sælges og hænges op på et museum, men i mere abstrakt forstand: En handling, der ikke på forhånd havde et mål. Eller måske kan det at producere et givent værk til en given sammenhæng forstås som en handling? Og sammenhængen som et handlelingsrum? – Altså som det, der gør denne handling mulig og synlig. Så måske er det udstillingen eller kuratorens invitation, der har givet muligheden? Eller en samtale med nogle kollegaer? Måske kan produktionen og distributionen af et værk forstås som en handling? – Eller måske kan et værk forstås som et handlelingsrum i den forstand, at det er et tilbud til nogle andre om en sammenhæng, hvori de kan gøre noget, som ellers ikke ville give mening eller være synligt eller forekomme muligt? – Et rum, hvori eller hvorfra man kan udføre en handling, som pludselig fremstår på en anden måde end det ellers ville have gjort. Måske kan en institution være en måde at gøre visse handlinger mulige og synlige på? Og måske vedligeholdes institutioner med visse handlinger, praktiske såvel som symbolske. Og meget ofte gentagne?

Vi er ikke interesserede i at definere en særlig kunstgenre. Det er ikke sådan, at vi nu pludselig taler om én form for kunst, der per se er anderledes end andre former for kunst. Vi er snarere interesserede i at bruge begrebet *handlelingsrum* som en form for prisme; et filter, hvorigennem vi kan se på kunst og kunstpraksisser og måder at tænke kunst på. Det er derfor, vi foreslår det her symposium – produktion af handlelingsrum – som en prisme til at kigge på og diskutere nogle forskellige handlinger.

Og hermed vil jeg give ordet til Kari-Mette Josefsen fra arrangørgruppen.

Kari-Mette Josefsen:

Tak. Vi kickstarter dagen med forberedte spørgsmål. Det gør vi for at give nogle konkrete nedslag, som vi kan forholde os til og referere til i løbet af dagen. Vi bad deltagerne i panelet om at sende os spørgsmål, som de gerne ville stilles, og det er de spørgsmål, som er udgangspunkt for vores spørgen. Jeg vil gerne starte med at spørge Simon Sheikh og Elin Wikström: Hvad er et offentligt rum?

Simon Sheikh:

Det offentlige rum kan man sige er en særlig historisk konstruktion, som har at gøre med dannelsen af det borgerlige samfund og borgerskabets overtagelse af magten. Det skulle oprindeligt forstås som et neutralt rum, hvor man uden for magtens og økonomiens præmisser kunne tale om almenvældets anliggender. Denne idé om 'det offentlige rum' er sidenhen blevet kritiseret og dekonstrueret. I dag kan man måske snarere snakke om det som et særligt rum, som man skal have særlige privilegier for at have adgang til. Man spørge: Hvem der har retten til at optræde i det offentlige rum og på hvilke præmisser? Hvilke ting kan der overhovedet tales om i det offentlige rum, og hvilke kan der ikke tales om? Modsætningen til 'offentlig' er 'privat', som både kan betyde 'lukket', 'skjult', men også 'personligt'. Vi vil vel sige, at primært efter feminismen er det personlige politisk og dermed altså også offentligt. Der findes også en idé om, at det offentlige rum er noget, der foregår udendørs. – At det er noget, der foregår rundt omkring på pladser og gader. Det er jo selvfølgelig ikke tilfældet. Kunstinstitutioner er for eksempel som regel også offentlige rum. Man kan diskutere, hvorvidt uddannelsesinstitutioner er offentlige rum. Endelig kan man snakke om, hvorvidt 'offentlighed' overhovedet kan ses som en enhed i dag, eller om vi måske snarere skal se det som noget, der er sat sammen af en lang række fragmenter – eller måske er ved at være overtaget af noget, man snarere kan kalde 'markedsplads' snarere end for 'offentligt rum'. Men det kan vi måske vende tilbage til. Videre til Elin.

Elin Wikström:

Jeg vil svare på spørgsmålet ud fra min arbejdsmetode. Jeg arbejder både inden for kunstinstitutioner og uden for kunstinstitutioner. Og jeg har lavet mange værker i det såkaldte 'offentlige rum'. Men når man, som i det her tilfælde, bliver bedt om at lave en præsentation ud fra dagens tema, og man sidder og forbereder sig, så passerer ens tidligere arbejder jo revy. Da jeg sad og planlagde min præsentation, tænkte jeg: Hvad er det for typer offentlige rum,

jeg har arbejdet med? Og jeg tænkte på, at det jo er totalt kommercialiserede offentlige rum! Så jeg tror, at mit svar på spørgsmålet er, at det offentlige rum er et paradoksalt rum, hvor det almene bliver ved at glide over i det private og det private glider over i det almene. Og ikke engang en person – som burde være det mest private – tiltales som en person. Man tiltales snarere som en lille virksomhed, som en entreprenør, der skal være nyttig i dette rum.

Thomas Elsted:

Jeg vil gerne spørge Søren: Du har brugt et andet begreb; noget du kalder 'et imaginært rum'. Vil du fortælle, hvad du synes, det er i denne sammenhæng?

Søren Andreassen:

Ja. Det er jo ikke et begreb som sådan, det er jo mere sådan en meditation over et spørgsmål. Jeg tror, jeg spurgte om, hvad et imaginært rum er, ikke fordi jeg vil svare på det, men fordi jeg synes, det kunne være muntert at overveje. Jeg tror, at man vil sige, at det er et rum, hvis eksistens er betinget af, at nogen forestiller sig det. Altså et rum der er en projektion af en eller anden form for subjektivitet, som for at kunne eksistere må have en eller anden repræsentation eller projektions-manifestation i det almene. Jeg tror det er sådan en overvejelse, der kommer ud af det samme, som Elin er lidt inde på. Det diffuse i forhold til at kunne finde ud af, hvornår nervesystemet ophører og civilisationen starter. Det dér strukturelle overmikses af, at man i sine handlinger – når det nu er dem, vi taler om – eller i sin rumlige attraktion, sit begær, eller sin rationalitet, oplever sig selv som repræsenterende eller projicerende af noget andet end sig selv. Nogle andre end sig selv. Det vil sige at begrebet subjektivitet bliver en ret væsentlig faktor i forhold til overvejelser omkring det imaginære rum. – Som må være sådan en... en forestilling.

Katya Sander:

Nu bliver jeg lidt nysgerrig, fordi Simon snakkede om den borgerlige idé om det offentlige rum, som et sted, hvor "det almengyldige" blev udtrykt. Ville du kalde denne idé om det offentlige rum for et imaginært rum, en form for projektion? Jeg kunne også godt tænke mig at spørge Simon om, hvad han vil svare til Søren's idé om projektionen, der så indebærer subjektivitet, i forhold til idéen om "det almengyldige"?

Søren Andreassen:

Jamen altså, det giver god mening at opfatte det offentlige rum som en historisk konstruktion, for så er man jo enig om, at det er noget, man tager for givet. Men allerede dér er der jo en hel slagmark af konflikter. Retten til at definere og regulere sluserne for, hvad der slipper ind og ud; retten til at definere rummet. Allerede der, er der jo nogen eller noget, som er aktive. Og

det er vel dét, som er et af de store kontemporære problemer: Hvem er det? Hvordan omtaler vi dem og os selv? Både dem, der gør det, og dem, det bliver gjort på vegne af? Eller oven på?

Katya Sander: Har du et svar, Simon, eller en kommentar?

Simon Sheikh:

Ja. Man kan jo sige at offentlighed eller det offentlige rum er et imaginært rum; et rum som kræver en forestilling. Og den forestilling indebærer så bestemte subjektformer, som har mulighed for at artikulere sig i dette rum – eller som netop ikke har mulighed for at artikulere sig i dette rum. Den afdøde græsk-franske filosof Cornelius Castoriadis skrev netop om samfundet som en "imaginær institution". Altså en idé, som vi alle sammen tilskriver os, og som har en række reelle effekter, såsom lovgivning, arkitektur osv. Og det er også det, man kan kalde det almene: At vi alle sammen tror på denne her forestilling. Vi tror også på en forestilling som siger, at det er Anders Fogh Rasmussen, som er statsminister, dvs. en offentlig person udstyret med magt af det offentlige og det almene, alle os borgere. Samtidigt er han en privat person, og som ifølge eget udsagn har ret til at sige, at der er forskel på det, han siger som offentlig person og det, han siger som privatperson. Selv om han siger noget som privatperson i offentligheden, som åbenbart er anderledes end hvis han sagde det som offentlig person. Men hvordan kan man være privat i det offentlige rum? Den forskel som Fogh har indsat, har jeg endnu ikke forstået. På den måde er det helt klart, at det imaginære er præmissen for, at vi overhovedet kan tale om offentlighed.

Katya Sander:

Er det ham selv, der tager denne ret – denne dobbelte tilstedeværelse, både privat og offentlig samtidig – eller er det en mulighed der konstrueres over en længere tid?

Simon Sheikh:

Det er jo faktisk et fuldstændigt umuligt udsagn, når det kommer fra ham. Altså, det han siger kan jo ikke lade sig gøre. Det er et totalt brud på alle vores forståelser af, hvad offentlighed er. Fordi hele idéen med borgerlig offentlighed – og han er jo så en borgerlig statsminister – er, at man ikke udtaler sig som privatperson i det offentlige rum, men at man udtaler sig på et mere abstrakt niveau, at man taler for alle samfundsborgere. Det er også det, en statsminister skal gøre. Så en statsministers personlige mening er fuldstændig uinteressant. At påstå at noget han siger offentligt eller politisk "blot" er hans personlige mening, er et fuldstændigt umuligt udsagn! Det er faktisk en kortslutning af 150 års politisk debat, han foretager, når han siger

noget sådant. Det, som så er interessant, er, at alle accepterer det. Fordi det betyder jo så, kan man så sige – efter feminisme og så videre – at vi jo rent faktisk har et sammenbrud: At der ikke længere er nogen af os, der tror på opretholdelsen mellem offentligt og privat. De to kategorier er blevet blandet sammen på en helt anden måde. En vigtig ting at tilføje omkring forestillingen om denne opdeling, er at det selvfølgelig er ekstremt vigtigt i forhold til kunstproduktion, fordi enhver offentlighed, kan man sige, fænomenologisk også er betinget af måden, man adresserer nogen på. Betinget af at offentlighed så at sige fremkaldes. Den forestilles. Dvs. når jeg sidder her og taler, så prøver jeg at tale på en måde, som jeg regner med, at folk synes er interessant eller relevant. Så jeg forestiller mig mit publikum. Selv om jeg godt kan se dem fysisk, så forestiller jeg mig dem også. Jeg prøver så at sige at fremkalde dem fotografisk med min italesættelse. Det er jo det, som kunstværker i og om de offentlige rum eller andre steder også altid gør. Man forestiller sig faktisk en subjektrelation, en publikumsrelation. Man forestiller sig en hel verden, ikke kun i værket, men også omkring værket, når man laver et værk.

Katya Sander :

Jeg tænkte lige på Elin, som tog fat i, at det faktisk er et sted hvor offentligt og privat blandes ind i hinanden, fordi det er kommercielle rum. Altså det er rum, hvor man går ud og handler; køber noget ind til sig selv, indskriver forskellige objekter og tjenester i forhold til sig selv. Det er dér, man skaffer sig ejerskab over ting; man gør noget til sit eget, man gør det til noget privat – ”privat” har jo også betydning i forbindelse med ejerskab. Det er en interessant vinkel at sætte på det, vi ellers kalder det ”offentlige” rum. Hvordan ville du se det i forhold til den her idé om det imaginære, en projektion, eller en fælles fantasi?

Elin Wikström:

Jeg kan ikke se det som en fælles fantasi. Det kan jeg ikke. Men derimod, hvis vi taler om livsrum eller et handlingsrum, så er det et rum, som skabes igennem den måde, vi tiltaler hinanden på. Jeg tror, at når vi tiltaler – eller adresserer – hinanden, sådan som vi gør det i et hjem, foran tv eller på en cafe eller efter et demonstrationsoptog, så taler vi aldrig med hinanden alene som de facto kroppe. Vi er påvirket af de sammenhænge, vi ser hinanden i. Vi indtager forskellige roller. Det, jeg er interesseret i, er hvordan vi i forskellige sammenhænge skifter roller. Hvordan vi undertiden er borgere, undertiden konsumenter, undertiden fantasifigurer – for lige at knytte an til det imaginære. Jeg tror, at det, som bevæger os er en slags dynamik mellem det, der er fakta og det, som er fiktion. Og det er vel også sådan, vi må betragte kommunikation i dag; som noget der hele tiden skrider. Noget, der nogle

Elin Wikström ved symposium.

gange bliver en vare og nogle gange bliver en protest og dels bare... Altså den her konflikt mellem kontrol og kommunikation, som jeg tror altid er en blanding af fakta og fiktion.

Eva La Cour:

I forhold til idéen om produktion af handlingsrum, så kunne jeg godt tænke mig at spørge måske Sofie og Lars: Kan man skabe nye rum? Giver det mening at snakke om "nye rum"? Eller burde man mere tænke på en omdefinering eller en udvidelse af nogle eksisterende eller nogle allerede-mulige rum?

Sofie Thorsen:

Da jeg sad og prøvede at finde på de her 10 spørgsmål, som jeg skulle stille mig selv eller panelet via jer, syntes jeg det var ret svært. Faktisk så er der en masse spørgsmål som jeg hellere vil stille sådan ud i rummet, for jeg er ikke helt sikker på, jeg kan svare. Men spørgsmål, som man ikke kan svare på, er måske også de mest interessante. Det er selvfølgelig et rigtig godt spørgsmål: Kan man skabe rum? Giver det mening? Så begyndte jeg at tænke på, hvad det er for nogle rumdannelse, jeg har været involveret i, og hvilke måder jeg har været med til at arbejde på? Og så kunne jeg se, at vi måske faktisk ikke rigtig har skabt nye rum – som vi ellers måske troede vi gjorde, i nogle af de forskellige projekter jeg har været involveret i. Men det gør måske heller ikke så meget. Måske er det lige så meget et spørgsmål om at bruge de rum, som man får mulighed for at arbejde med, de rum man bevæger sig i; at udvide dem og omdefinere dem via ens måde at bruge dem på – som I også snakker om i jeres oplæg – at lave en platform eller et sted, som man kan handle ud fra. Hvorfra man kan bokse lidt på grænserne for nogle af de rum, som man også arbejder eller eksisterer i.

Lars Bang Larsen:

Jeg tror jeg vil tale ud fra mine erfaringer som kurator. Kuratorrollen består jo i at skabe rum, hvis man ser udstillingen som en skabelse af et rum eller et forløb. Man laver nogle konstellationer af værker og stemmer. Men udstillinger har jo begrænset varighed, de er også tids-rum. Der bliver det relevant at spørge til, hvordan kan man evaluere et sådant tidsrum. Hvis man har en bestemt for eksempel sociopolitisk agenda med en udstilling, og siger "ok., den hér udstilling tematiserer de og de problemstillinger i kraft af det rum vi her har produceret, og som varer i to måneder". Og så er det forbi og er blevet evalueret af publikum og eventuelt kritikere. Dét, der så er tilbage, vil typisk være et katalog, hvis man har fået sådan et lavet. Et arkivarisk produkt eller objekt. Her er det vigtigt at se på niveauer i offentligheden. En udstilling har en fysisk tilstedeværelse, men det katalog eller den diskurs, der foregår omkring den, har en anden type tilstedeværelse. Jeg kom til at tænke på at

Eva La Cour og Anne Skole Overgaard ved symposium.

– når vi nu taler om handling – den russiske sprogfilosof Bakhtin taler om *talehandling*. Dialog, samtale, det er også en handling, og det er også et rum. Det er noget, der er meget vigtigt at huske, for eksempel når man laver udstilling som kurator eller kunstner: Sproget eller dialogen som kvalifikation og som et andet terræn hvor publikum, kunstner og kurator møder hinanden, hvor det både er talehandling og et rum i sig selv.

Louise Harbo:

Så vil jeg gerne spørge om hvem, der så har retten til at tale og handle i de rum? Jeg vil gerne spørge Elin og Simon.

Simon Sheikh:

Okay, lad sig følge op på det, Lars siger om for eksempel udstillingsvirksomhed. En udstilling skaber jo altid en offentlighed gennem den måde, udstillingen laves på, af kunstnere eller kuratorer, gennem de værker, som man udstiller. Derudover er man som regel betinget af et eller andet udstillingssted, som jo i forvejen har en vis form for offentlighed. Så der kan være en modsætning mellem disse, som kan være mere eller mindre produktiv, men i princippet prøver man jo at skabe en eller anden offentlighed med det man laver. Men der ligger også et andet forhold i det, som måske har mere at gøre med en vis form for fællesskab – eller *community*, som det er så populært at kalde det nu om dage. Det er noget, der ligger i selve produktionen af udstillingen. Der er jo altid en eller anden form for fagligt fællesskab, man har med forskellige kunstnere, teoretikere osv., hvorigennem man er med til at opbygge en form for offentlighed – eller man kan måske også kalde det en ”modoffentlighed”. Men en eller anden form for platform. En eller anden form for kontinuitet, hvorigennem man udveksler og formulerer ideer. I den sammenhæng kan man jo netop bruge det format en udstilling er, til at påtage sig en taleret, som man ellers ikke kan tage for givet. For man kan ikke tage nogen taleret i det offentlige rum for givet. Medieoffentligheden som sådan betinger konstant folk på en bestemt måde. Man udtaler sig enten som specialist eller som manden på gaden, eller i kraft af en eller anden anden figur, som man udfylder mere eller mindre godt. Der synes ikke rigtig at være noget midt imellem, hvilket jo er absurd idet vi ved, at vi hele tiden befinder os midt imellem at være manden eller kvinden på gaden, og så at være ekspert i et eller andet. Historisk set har det offentlige rum været ekstremt eksklusivt, men samtidig har dets påståede universalitet jo netop gjort, at man kunne gøre krav på det. Og det er måske dét, som er det vigtige. Det handler måske mere om at gøre krav på retten til at tale i de her rum. Eller retten til at skabe sine egne rum. Og det kan godt være, at de ikke er nye sådan i deres produktionsform, men de er jo nye for dem, der laver dem. Det er måske det vigtigste.

Hvad gør vi?

“Hvad gør vi?” “Hvad kan vi gøre?” er spørgsmål man ofte stiller sig selv og andre når man gerne vil ændre noget. Handling – at gøre noget – ses almindeligvis som et middel til at nå et mål med. I politik er idéen om handling interessant: “Hvor vil vi hen og hvordan kan det gøres?”. I dén forstand evalueres handlingen altid i forhold til et givent mål. “Har vi nået målet eller har vi ikke?” spørger vi os selv, og beder politiske partier om at udstikke forskellige mulige mål for os, samt give en plan for hvordan de måske kan nås eller bevares. I den forstand bliver idéen om selve handlingen sekundær, i forhold til dens ‘mål’; dens endeligt. – Altså dér, hvor handlingen slutter. Man kan måske sige, at politik tit automatisk tænkes som ‘definering af mål’; det vil med andre ord sige handlingens endeligt.

Hvad ville der ske hvis vi prøvede at tænke på handling på en anden måde? På en måde så vi ikke behøver at evaluere handlingens værdi ud fra et i forvejen givent mål, men snarere prøver at forestille os andre præmisser. Måske kan vi så se både på handlingen og dét, den afstedkommer (som vi ikke kunne forudse) med en anden nysgerrighed. Måske kan det give os en anden vinkel at tænke politisk fra?

Men hvad kan sådanne andre præmisser og nysgerrigheder være? Hvis ikke det er et givent mål, der er udgangspunktet for handling, hvad kan så være det? Hvad kan være rammen, hvorfra en handling kan udføres? Hvor kan den rummes? – Og komme til at give mening, på den ene eller anden måde, uden at vi nødvendigvis kunne forudse denne mening?

Disse og mange flere spørgsmål diskuteres i bogen hér, transkriberet direkte fra oplæg og samtaler.